

LANGER KIJKEN

Kerstavond

Heb je al een beetje dat 'Kerstgevoel'? En wat is dat dan? Welke beelden heb je daarvan in je herinnering? Kijk even terug in de tijd, je herinneringen aan kerstervaringen van vroeger. Die stille nacht, heilige nachtemming. Het 'dreaming of a white christmas'- of het 'eenzame kerst'-gevoel. Zelf moet ik denken aan het kerstontbijt na de nachtmis, de levende kerststal. En de goede verhalen, zoals een staakt het vuren in de loopgraven van de eerste wereldoorlog. Veel van jullie hebben ook goede herinneringen aan het Open Huis hier in de Dominicus, met zoveel mensen van overal vandaan. In alle herinneringen, woorden en liederen die met het kerstfeest zijn doorgegeven zit, denk ik, ingepakt als een kerstcadeautje, een ultiem verlangen dat we levend houden en dat ons kracht geeft in donkere dagen. Kunnen wij het cadeautje proberen uit te pakken en voor onze tijd een nieuw begin vinden? Een begin van de mooiste mogelijke toekomst? Dat begint met iets heel kleins en gewoons zo lezen we bij Jesaja:

Uit de stronk van Isaï schiet een twijgje op, een scheut van zijn wortels komt tot bloei.

De geest van de Eeuwige zal op hem rusten: een geest van wijsheid en inzicht, een geest van kracht en verstandig beleid, een geest van kennis en ontzag voor de eeuwige.

En dan beschrijft hij wat voor wereld dan mogelijk is: een wereld van rechtvaardigheid, ook voor de armen, een wereld waar welvaart echt wordt verdeeld, verder kijken dan vooroordelen, een wereld waar wolf en lam samen slapen. Behalve dat kleine is er nog iets nodig: de geest van de Eeuwige. Wat is dat? Misschien iets wat Typhoon bedoelde in zijn kerstgedicht in 2020 (Trouw, dec. 2020):

Langer kijken doet ontmoeten
ontvankelijkheid boven rede.
Het voordeel van de twijfel
is de voorloper van vrede.

Langer kijken, ontvankelijkheid, voordeel van de twijfel. Dat is wat anders dan wat we meestal doen. Kerstmis vieren geeft je dit: ruimte en tijd om langer en verder te kijken, ontvankelijk te worden voor iets nieuws. Het leidt tot anders ontmoeten en te zien met wie ons leven allemaal verbonden is. Om bewust te worden van de tijd, voorbij de grenzen van onze dagelijkse beperkte tijdschijf en te verlangen naar vrede. Daarin kunnen wij onszelf ook anders ervaren en weer voelen waar wij toe geroepen zijn in dit leven. Ook een soort geboorte dus.

Dat klinkt misschien wat groot, maar soms zie je het gebeuren. Daar moest ik aan denken toen iemand mij de volgende kerstherinnering vertelde:

"Mijn vader was een man waar je een bang van was als kind. Niet dat hij geen liefde voor zijn kinderen had, maar de druk van het gezin, de verantwoordelijkheid maakte hem heel ..duidelijk zo noemde hij het zelf. Ik waagde het niet om hem tegen te spreken, en als ik mijn mening gaf deed ik dat heel omfloerst.

Met kerst gebeurde er vorig jaar iets bijzonders. Kleinzoon Jens, vier jaar oud, liet de helft van zijn kerstbrood – met spijs – vallen. 'Dat was per ongeluk', dacht ik meteen. 'Ruim dat eens op' baste opa op barse toon tegen de kleine Jens. Ik wist hoe dat voelde. Maar Jens keek opa aan en zei: "Nee!" We hielden allemaal onze adem in. 'Ok, dan doe ik het wel', zei opa tot onze stomme verbazing op milde toon. Mijn zus en ik keken elkaar aan. Was mijn vader een ander mens geworden? Of was hij van binnen altijd zo geweest, en kon ik dat nu pas zien? Met terugwerkende kracht zie ik de liefdevolle vader die ik altijd heb gehad, maar die schuilging achter een streng masker"

Langer kijken, ontvankelijk worden, kan iets nieuws laten gebeuren of zichtbaar maken. Af en toe zijn er van die momenten dat die oude gestolde beelden opengebroken worden. Ze blijken niet waar, of niet volledig. Dat is nodig om iets nieuws te kunnen laten beginnen. En het vraagt moed om dat toe te laten.

Om ons kerstcadeau (nog wat verder) uit te pakken wil ik met jullie nog eens naar het kerstverhaal kijken dat daarstraks zo mooi gezongen werd. Daarbij kijk ik via het oude verhaal naar onze eigen tijd. Zo lees ik dat het gebeurde in de tijd van keizer Augustus, toen Quirinus landvoogd van Syrië was. In het Romeinse rijk was de tijdsaanduiding gekoppeld aan de heerser die alles bepaalt. Augustus dwong massa's gewone mensen op reis te gaan om geteld te worden. Ieder moest naar zijn eigen stad. Er was niet gezorgd voor onderdak en net als in ter Apel, het nu zo koude El Paso, en vele vluchtelingenkampen elders in de wereld, moesten ze buiten slapen. Voor de zwangere moeder was nog een stalletje, en daar kwam het kind ter wereld, in doeken gewikkeld, liggend in een kribbe. Tegenwoordig zou dat een sporthal zijn, met een goudkleurig aluminium dekentje en een korfbalkorf. Deze geboorte vindt plaats in de marge van de wereld, een onzichtbare zone, waar niemand iets van merkte in Rome. Het stond niet in de krant. Het was een verschrikkelijke situatie, die ons toch is doorverteld.

We hebben er een collectieve herinnering van gemaakt: een mooie nacht met hoge kijkcijfers van de hemelschare en wat lokale herders. Vanuit het perspectief van de eeuwige was dit het begin van een nieuw tijdperk, een twijgjesmoment, zou je met Jesaja kunnen zeggen.

Er staat ook iets over de geluiden die het paleis in Jerusalem bereikten over de geboorte van een koningskind, maar die waren er waarschijnlijk wel vaker. En zoals elke tiran dat ook nu nog doet werd met harde hand gereageerd om het gerucht of de mogelijke waarheid ervan de kop in te drukken. Maar dat is dus het verhaal: juist in die donkere nacht, op de minst waarschijnlijke plek, vindt het nieuwe begin plaats: de geboorte van een kind, een belofte voor de toekomst. Een heilige nacht van redding, het begin van een goede boodschap voor allen in verdrukking.

Het moet een antwoord zijn geweest op een in die tijd sterk gevoeld verlangen. Maar wat was dat verlangen dan? Waar werd om gebeden, waar werd voor gestreden? Uit het hele verhaal van het leven Jezus van Nazareth blijkt dat er een verlangen was naar ruimte voor menselijkheid voor ieder, naar rechtvaardig leiderschap, naar oprechte bezieling. Machthebbers reduceerden mensen tot nummers, en zorgden voor buitensluiting van armen en kwetsbaren. Religieuze wetten en geboden stonden de verbondenheid met de Eeuwige in de weg. Hoe actueel is dat nog steeds? Want dat mensen reduceren tot nummers in een systeem, tot handelswaar, is actueler dan ooit. De erkenning daarvan door de Nederlandse regering hebben we vers in ons geheugen. Die erkenning, die omslag komt ergens vandaan. Van mensen die zich er voor inzetten. Die geloven, en weten dat ze dat niet van de ene op de andere dag bereiken. Dat ze het niet alleen kunnen. Die bidden en strijden, steeds opnieuw, om een wereld van liefde, vertrouwen, compassie.

Als Kerstmis ook in onze tijd de mogelijkheid van dat perspectief belooft, wat vraagt deze nacht dan van ons? Dan moeten we, luisterend naar Typhoon, langer kijken, ontvankelijk worden, moedig zijn en kijken hoe we andere doelen kunnen stellen. Een keerpunt is mogelijk en nú is het moment waarop het kan beginnen.

Hoe dan? Daarvoor nodig ik jullie uit voor een kleine tijdreis. Stel je maar eens voor hoe er drie generaties achter jou staan: je ouders of degenen die voor jou die rol vervulden, hun ouders (jouw grootouders) en jouw overgrootouders. Ga maar eens naast hen staan. In hun tijd leefden zij minder snel, minder voorzien van techniek die het leven gemakkelijker maken en de vanzelfsprekendheid van door fossiele brandstoffen aangedreven machines. Elke generatie heeft zijn best gedaan om in de omstandigheden bij te dragen aan een goed leven, welke missers ze daarbij ook gemaakt hebben. Je reist weer terug naar het nu en ziet onderweg de inspanningen, tegenslagen en successen die ze boekten, en hoe ze jouw leven mee gevormd hebben.

En dan nodig ik je uit om naar de toekomst te gaan, de stap naar voren in de tijd. Je ziet twee kinderen van nu. Zij leven al weer anders dan jij. En stel je maar eens voor dat er voor elk van hen ook weer twee kinderen staan, jouw kleinkinderen. En voor die kleinkinderen staan minstens acht achterkleinkinderen. Het is nu ergens tussen 2078 en 2100, en ze vieren Kerstmis. Zet eens een paar stappen naar voren, zodat je naast die generatie van de toekomst staat. "Dag voorouder, zegt het kind, Ik heb veel over jou gehoord. Vertel eens, hoe was het toen jij leefde aan het begin van deze eeuw? Dachten jullie wel eens aan ons? En aan wat jullie keuzes voor ons leven betekenen? Hoe konden jullie toen, met kerst 2022 een nieuw begin maken met een eerlijke, gezonde manier van leven voor mij, en voor alle kinderen die nu leven? Was dat moeilijk?"

We keren weer terug naar onze eigen tijd en zoeken naar een beeld van de mooiste mogelijke toekomst voor onze erfgenamen. Er zijn volgens mij een paar dingen die wij kunnen doen voor die mooiste mogelijke toekomst. Voor een mooi kerstfeest in 2078:

- Stoppen met streven naar meer beheersbaarheid, controle en eigenbelang boven gezamenlijk belang. Geloven dat we kunnen leven zonder het uitbuiten en uitputten van mens en natuur.
- Leren van de natuur. Hoe planten en dieren bestaan in uitwisseling met elkaar, geven en ontvangen, komen en gaan. We kunnen niet zonder hen bestaan.
- Leren leven met onze kwetsbaarheid, onvolmaaktheid en durven vertrouwen op de ander. pas in de ogen van de ander ervaren wij onze betekenis.
- Ruimte en tijd maken, een sabbat voor vriendschap met het leven en de tijd, zodat we keuzes maken die bijdragen aan de mooiste mogelijke toekomst voor volgende generaties.

Het kerstcadeautje van dit jaar is uitgepakt. Ik ben benieuwd wat er voor jou in zat! Welk geschenk over wat werkelijk van betekenis is voor een goed leven, jouw twijgjesmoment? Ik wens ons toe dat we de moed te hebben om het met elkaar te delen, ook als dat nog ongemakkelijk voelt. En het gebeurt al. Kijk maar om je heen: nieuw leven komt klein en kwetsbaar, langzaam, met elk nieuw twijgje, elk nieuw inzicht. Daar begint een nieuwe wereld waar liefde leeft.

Zalig kerstmis.

Marcel Elsenaar